

**Quæstionum Canonicarum, In Quinque Libros
Decretalium, Tomus ...**

In Librum II. Decretalium, Per Triginta Titulos Distributum, In Quo Agitur
De Judiciis, Foro Competenti, Libelli Oblatione, Mutuis petitionibus, ...

Krimer, Ferdinand

Augustæ Vindelicorum, 1708

§. I. An, & qualiter detur exceptio doli ad rescindendum contractum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73001](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73001)

astutiæ per facta, ut, cum mensura est minor justo; cum moneta est adulterina.

1267. Notanda præterea sunt quædam circa nonnullos modos loquendi in hac materia; primò enim *fraus* dicitur fieri vel *contra legem*, vel *ipsi legi*: fit *contra legem*, quando fit contra id, quod per legem significatur, nulla palliatione quæsitâ; hoc est, quando fit contra id, quod lege præcipitur, aut prohibetur, nullo quæsito colore, aut artificio ad tegendam illam transgressionem; fit *fraus legi*, quando fit contra significatum legis, palliatione quæsitâ, seu, quando artificio quodam ita agitur contra mentem legis, ut non videamur illi repugnare, L. *contra legem*, ff. *de legib.* ut, si conjunx volens donationem facere Conjugi (quod per legem vetatur) supponat aliam personam, cui donet, cum onere transferendi in Conjugem. Accipitur *fraus* pro delicto; nam L. *cum autem*, ff. *de adil. edict.* dicitur *fraudem capitalem* admittere, illam nempe culpam, pro qua pena capitis decreta est. *Fraudare* est per fraudem nocere, seu damnificare. V. Parlad. diff. 132. de discrimine inter dolum, fraudem, latam culpam, levem, & levissimam.

1268. Secundò, *dolo* facere, *dolo* occidere, esse idem atque *ex proposito* facere, *ex proposito* occidere; ita Suarez *de cens. D.* 44. *sect. 1. n. 3.* ubi docet homicidium *voluntarium* esse, quod fit *ex proposito*, seu voluntate occidendi, quod Juristæ dicunt fieri *dolo*. Hoc (inquit) confirmant jura civilia, in quibus non dicitur homicidium absolute voluntarium, nisi intercedat *dolus*, ut patet ex L. *in lege*, ff. *ad leg. Corn.* *Dolus* autem non est, nisi sit animus occidendi, ut constat ex L. 1. *de ex*, L. *Divus*, tit. *cod.*

1269. Tertio, in contractibus *dolus* dicitur dare causam, & incidere; *causam* dat contractui, quando, si *dolus* abfuisset, alter noluisse; *incidit*, quando contractus fuisset quidem initus, at non eo pretio, sed majori, vel minori.

1270. Not. 2. ex Sylvestro V. *Culpa*, n. 2. differre inter se hæc tria: *dolo* facere, *culpâ* facere, *negligentiâ* facere; quia *dolus*, nomine, & re differt à *culpa*, & *negligen-*

tia; *dolus enim* est à proposito, seu intentione nocendi; *culpa* cum scientia sine voluntate, nisi per accidens: *negligentiâ* sine utroque. Quamvis enim *lata culpa* dicatur æquiparari *dolo*: tamen hoc solum est verum, teste Lessio l. 1. c. 2. n. 25. quando lex non requirit dolum, præsumptionem, aut scientiam, sed simpliciter loquitur, & in actionibus descendantibus ex contractu, vel quasi contractu. Unde gloss. L. *in lege Corn. ff. ad leg. Corn.* de fideiussoribus, dicit, quod culpa latissima æquiparetur *dolo in civilibus*: secus, *in criminalibus*; cum autem in eadem lege dicitur: *dolus profecto accipitur*: id est, *ut puniatur*; *dolus* (exponit gloss.) id est *dolosum* propositum: ut si ambulaverit quis cum telo ad occidendum, puniatur, ac si occidisset. Denique *ingenium* ponitur aliquando pro fraude, *dolo*, & calliditate juxta Abbat. in c. *Licet, de elect. n. 6.* *Ingeniosus enim*, secundum Isidorum, dicitur quasi *intus habens vim gignendi quamlibet artem*; sic Pereyra in *Elucid. l. 2. elucid. 4. sect. 2. à n. 658.* his prænotatis:

¶ I.

An, & qualiter detur exceptio doli ad rescindendum contractum?

Ante *resolut. not.* quod operans ex errore, in id, quod per errorem tegitur, seu, quod absconditur, non consentiat; error enim facit, ut illud non sit cognitum; sed aliud ejus loco; sic qui emit vitrum, falsò putans esse gemmam, non consentit in lapillum propositum sub qualitate puri vitri; nam hæc illi non proponitur; sed qualitas *gemma*; hinc si talis error per dolum, & malitiam venditoris causatur in emptore, *dolus* dicitur, nimirum causativè; non formaliter; error enim *dolo* inductus non est formaliter *dolus*; sed hujus effectus. Not. 2. sicut error alius est, qui versatur circa rei substantiam; alius, qui circa qualitatem; & hic rursus duplex, nimirum versans circa qualitatem præcisè; vel sic ut error in qualitate redundet in substantiam (prout

(prout latè exponimus l. 4. à num. 1067.) sic etiam dolum alium esse, qui versetur circa substantiam; alium, qui circa qualitatem. Not. 3. dolum alium esse antecedentem, qui nimirum dat causam contractui; alium incidentem, ut notavi n. 1269. alium concomitantem, quo scilicet etiam absente nihilominus contractus initus, aut dispositio facta esset, ut constat ex l. 4. à n. 1070. Not. 4. dolum committi posse vel ab uno contrahentium, vel ab alio, qui non est ex contrahentibus; quibus positis:

1272. **Quæstio 1.** est, an contractus, dispositio, vel promissio facta ab eo, qui dolo, dante causam contractui, dispositioni, vel promissioni, inductus est, ab altero contrahentium, pariat obligationem præstandi, super quo contractum, dispositum, aut promissum est? respondet Pithing *h. t. n. 3.* de rigore juris civilis, deceptum nihilominus obligatum esse ad implendum contractum, præstandum dispositum, & solvendum promissum; & hoc ex *l. 1. Instit. de except.* ubi dicitur: *si Dolo inductus stipulanti Titio promissisti, quod non debueras promittere, palam est jure civili, te obligatum esse, L. si quis 36. ff. de V. O. & L. dolo 5. C. de inutil. stipul.* ratio à priori est, inquit, quia, licet dolo circumventus, aut vi Compulsus non consentiat in ipsum dolum, aut violentiam (& hoc sensu verum sit, quod dicitur: nemo videtur consensisse in id, quo decipitur) consentit tamen in contractum, & negotium, quod peragitur: ergo, licet dolo dans causam contractui faciat involuntarium secundum quid, non tamen tollit voluntarium simpliciter, cum relinquat consensum circa ipsam substantiam contractus, qui proinde sufficiens est ad producendam obligationem, & consequenter etiam actionem: nam talis contractus dolo initus, tam jure naturæ, quam positivo validus est, cum adsit sufficiens consensus.

1273. **Verum** hæc responsio sic indefinitè accepta non videtur admittenda; cum falat in dolo antecedente, qui inducit errorem quoad substantiam; vel errorem in qualitate redundante in substantiam; hic enim causat involuntarium simpliciter in ipsam rei substantiam, sive dolo sit commissus ab uno contrahentium, sive à

Tom. II.

tertio; unde matrimonium, vel sponsalia tali Dolo contracta etiam jure naturæ irrita sunt, ut diximus l. 4. à n. 1072. Ad rationes in contrarium, & 1. ex §. 1. & c. Resp. eas non loqui de dolo dante causam contractui, qui in decepto causat errorem in substantia, vel qualitate redundante in substantiam; sed aliis tantum casibus, de quibus in seqq. Ad alterum ex ratione. Resp. hoc ipso, quod dolo causat errorem circa substantiam negotii, de quo agitur, vel circa qualitatem, quæ redundat in substantiam, deficere consensum in illud, & ferri quidem voluntatem in objectum falso propositum, sed non in id, quod per errorem absconditur; sic ex errore antecedente consentiens in præsentem Liam, quam putat esse Rachelem, quam ducere statuerat, non consentit quidem in Liam præsentem, sed tacitè conditione, si sit Rachel; consequenter consentit in eam nulliter, cum deficiat conditio. Aliud est, si error esset solum concomitans, vel incidens; nam nec ille, nec iste tollit voluntarium simpliciter circa substantiam; uti nec error in qualitate præcisè; de quibus V. dicta l. 4. à num. 1067.

1274. **Quæstio altera** est, an contractus dolo initi, deprehenso Dolo, seu errore, jure rescindi possint? Resp. quod sic, si semel validi non transeunt ex alia circumstantia ad statum humano jure non rescindibilem, qualiter contingit in contractu matrimonii juxta formam Ecclesiæ à fidelibus initi. Nam hoc semel validum ratione Sacramenti evadit indissolubile humano jure, ut alibi diximus. Ratio autem datæ responsionis est ex *L. 1. §. 1. ff. de doli mal. except.* ubi dicitur, quod exceptionem doli mali Prætor proposuerit, *ne cui dolo suus, per occasionem juris civilis, contra naturalem aequitatem proficiat*; esset enim planè iniquum, & rectæ rationi dissonum, ut deceptus ex malitia alterius, præter injuriam, irreparabile insuper damnum sustinere cogeretur; & deceptor etiam inde lucrum ferret. Et quoniam, ut advertitur in ipso textu, contra naturalem aequitatem foret, si dispositione juris civilis contractus Dolo malo initi irrefcindibiliter tenerent; meritò rescindi poterunt, & decepto volente debebant, si dolo ritè probetur.

R. 2

Ex

1275.

Ex his deducitur 1. hanc exceptionem doli mali non concedi decepto, quando Dolus fuit tantum comitans, vel incidens, esto Dolus fecerit alter contrahens; sic Molina tom. 2. de Just. D. 352. à n. 10. Lessius de Just. l. 2. c. 17. n. 28. & alii; nam in hoc casu cessat ratio, propter quam ceteròquin hæc exceptio decipientibus opponi potest; primò enim contractus, tali dolo celebratus, naturaliter subsistit; 2. Dolus non dedit causam contractui; cum etiam dolo cognito contractus quoad substantiam nihilominus celebratus fuisset; ergo. Cæterum, si majori pretio res empta v. g. fuit stante dolo, non solvendo alioquin eo absente; quoad hunc excessum conceditur actio decepto contra decipientem, de qua *L. Julianus 13. §. item, qui furem, ff. de actionib. empt.* ibi: *item, qui furem vendidit, aut fugitivum: si quidem sciens, prestare debet, quanti emptoris interfuit, non decipi: si verò ignorans vendiderit: circa fugitivum quidem tenetur, quanto minoris empturus esset, si eum esse fugitivum scisset: circa furem non tenetur; differentia ratio est, quòd fugitivum quidem habere non licet, & quasi evictionis nominetur venditor: furem autem habere possumus.*

1276.

Deducitur 2. hanc exceptionem non concedi decepto in contractu inito per Dolus alterius tertii, qui non est ex contrahentibus, nec cum altero quidquam participavit, si contractus aliundè validus est; nam in hoc casu non sequitur, quòd alteri contrahenti contra naturalem æquitatem profit Dolus suus, propter quod hæc exceptio inducta est, ut notavimus num. 1274. cum in casu ponamus, dolum non ab uno contrahentium, sed ab alio tertio commissum esse; id, quod etiam ex eadem ratione tenendum, quando contrahens deceptus est à se ipso errore naturali. De hoc casu videri possunt ea, quæ tradimus l. 4. à n. 432.

1277.

Deducitur 3. concedi hanc exceptionem contra contrahentem dolum, si dolum fuit antecedens, & causavit errorem etiam præcisè in qualitate rei non redundante in substantiam; pro quo casu supponendum ejusmodi contractus tam stricti juris, quam bonæ fidei, ex tali Dolo

initos, nullo jure invalidos esse; consequenter verè, ac propriè rescindi posse, non rescissione merè declarativà, sed ablativà vinculi, & obligationis inducta mero jure; non jure naturali, cum adfit consensus liber in substantiam; non jure Canonico; nam istud sequitur naturalem æquitatem, neque unquam ex defectu consensus in meram qualitatem, ubi adest verus consensus in substantiam, statuit carere naturali obligatione.

Sed nec jure civili iplo facto invalidi sunt, ut constat ex §. 1. *Institut. de Except.* ibi: *si metu coactus, aut Dolo inductus, aut errore lapsus, stipulanti Titio promissisti, quod non debueras promittere, palam est, jure civili te obligatum esse: Et actio, qua intenditur, dare te oportere, efficax est: sed iniquum est, te condemnari.* Ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa, aut doli mali, aut in factum, composita ad impugnandam actionem; ubi sermo est de contractibus stricti juris; id, quod etiam habetur *L. dolo 5. C. de inutilib. stipulat.* ibi: *dolo, vel metu adhibito actio quidem nascitur: si subdita stipulatio sit; per doli tamen, vel metus exceptionem submoveri petitio debet.* Deinde, tametsi error, vel Dolus interveniat in emptione rei alienæ, contractus tamen mero jure valet, licet irritari possit ex *L. Rem alienam 28. ff. de contrahend. emptio.* ibi: *Rem alienam distrahere quem posse, nulla dubitatio est; nam emptio est, Et venditio: sed res emptori auferri potest.* Quod confirmari potest etiam ex quorundam sententia, quia contractus naturà suà, vel institutione divinà non solubiles, postquam semel validi sunt, valent mero jure, etiam si initi sint ex metu gravi injustè, ac etiam directè incusso ad extorquendum consensum, ut ostendimus l. 4. à num. 426. ergo etiam initi ex dolo dante causam contractui, si caset errorem in purà qualitate; cum sic relinquatur contrahenti plena libertas quoad substantiam rei, super qua contrahitur.

Hinc quando in *L. Et eleganter 7. ff. de dolo, dicitur, nullam esse venditionem, si quis in eo, quod venderet, circum-*

cumscriptus est; sermo est de nullitate non ratione doli, sed ætatis; quia nimirum venditio facta est à Minore sine auctoritate Judicis; & cum *L. 3. ff. pro Socio*, dicitur: Societatem, si dolo malo, aut fraudandi causa coita sit, ipso jure nullius momenti esse, nullitas accipienda est *quoad firmitatem, & effectum*, ut nimirum deceptus inde obligetur efficaciter; nam comperto dolo deceptus deceptoris opponere potest injuriam per Dolum illatam, consequenter agere, ut contractus eo titulo rescindatur, præsertim cum deceptor decepto teneatur compensare injuriam remissione obligationis ex mero ipsius dolo induta.

1280. Dices: si contractus, dolo initi, valent mero jure, deceptor per injuriam, jus, & actionem consequeretur; hoc autem est contra naturalem æquitatem, ut colligitur ex *c. 1. de eo, qui duxit*, ibi: *nec lucrum de dolo suo reportet*; ergo ubi unus contrahentium Dolo, dante causam contractui, alterum induxit ad contrahendum, contractus est ipso jure nullus; quin propterea opus sit exceptione, cujus interventu rescinditur. Resp. N. ma. nam deceptor ex injuria, quam fecit alteri; & Dolo, quo eum circumvenit, non consequitur jus activum, seu actionem; sed potius obligationem compensandi factam injuriam, & remittendi obligationem injustè acquisitam; jus tamen & actionem consequitur ex mutuo consensu, quo initus est contractus; quæ tamen actio ipsi concessa non est contra naturalem æquitatem; cum elidi possit exceptione doli; & si quod lucrum momento habuit, totum auferri possit, ac læso reddi, intentatâ exceptione; imò etiam non intentatâ, cum jure naturali, & urgente obligatione conscientiæ ad restitutionem urgeatur. Hinc fit, quòd quamvis *jure civili* in contractibus *stricti juris* non detur actio ad rescindendos illos allegatione *Doli*, nec etiam exceptio (sic exigente naturâ talium contractuum) secus tamen est de jure naturali, & canonico, propter naturalem æquitatem ejusmodi deceptionibus resistentem, ut deceptus firmiter cogatur stare tali contractui, qui unius è contrahentibus dolo

dante causam contractui inductus est. Unde quamvis *num. 1277.* dixerimus, etiam jure civili esse validos contractus stricti juris, initos ex Dolo antecedente unius è contrahentibus, qui causavit in altero errorem præcisè in qualitate; non propterea censendi sunt *eodem jure civili* habere effectus, quos contractus bonæ fidei, ut sicut his, sic illis concedatur actio, & exceptio contra deceptorem; nam in illis jus civile considerat dolum oppositum bonæ fidei, non rigorem.

§. II.

Cui, & contra quem detur exceptio doli?

1281. Ante *resolut. not.* exceptionem doli mali vocari exceptionem generalem *L. Apud Celsum. ff. de except. doli mali. §. 33.* ibi: *metus causa exceptionem Cassius non proposuerat, contentus doli exceptione, qua est generalis: Sed, utilius visum est, etiam de metu opponere exceptionem; etenim distat aliquid à doli exceptione: quòd exceptio doli, personam complectitur ejus, qui dolo fecit: enimverò metus causa exceptio, in rem scripta est, si in ea re nihil metus causâ factum est: ut non suspiciamus, an is qui agit, metus causa fecit aliquid; sed an omnino metus causâ factum est in hac re à quocunque, non tantum ab eo, qui agit. Et quamvis de Dolo auctoris exceptio non objiciatur, veruntamen hoc jure utimur, ut de metu non tantum ab auctore; verum à quocunque adhibito exceptio objici possit; quia nimirum opponi potest contra quemlibet, qui petit, quòd qualibet exceptione excludi potest; cujus ratio est, qui quancumque aliquis petit aliquid, sciens petitionem suam excludi posse per aliquam exceptionem, eo ipso committit, aut saltem committere fraudem aliquam, seu dolum præsumitur; ubi autem dolus est, exceptio doli est; ergo ubicumque locus est exceptioni alicui, qua intentio Actoris repelli possit, dari potest exceptio doli. Ex hoc fit,*

Rr 3

Actori